

3. Виды деятельности, рекомендуемые для развития предпринимательства в Глубокском районе / Витебский бизнес-центр [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.vitinvest.by/> – Дата доступа : 24.11.2014.

4. Витебская область / Ландшафтный дизайн [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://mandarin-studio.ru/> – Дата доступа : 24.11.2014.

5. Смаргович, И.Л. Основы культурно-досуговой деятельности / И.Л. Смаргович. – Минск : БГУКИ, 2013. – 175 с.

Беразоўская М.М., студ. 3116 гр.

Навуковы кіраўнік – Гулак А.А.

ГІПОТЭЗЫ ЎЗНІКНЕННЯ ПРОЗВІШЧАЎ РОДУ ЛУНЯНКОВЫХ

У наш час даследаванне паходжання прозвішчаў, і шырэй – складанне радаводаў, вельмі актуальнае. Гэтаму прысвечаны цэлыя Інтэрнэт-рэсурсы, рознага роду выданні, сярод якіх нямала папулярных, навуковы ўзровень якіх невысокі. Вызначыць канкрэтныя навуковыя звесткі адносна прозвішчаў сваёй сям’і, на аснове гэтага прапанаваць гіпотэзу аб тым, з якога сацыяльнага слоя грамадства быў той ці іншы чалавек, – задача цікавая і карысная ў культурным плане. Як піша паэт Уладзімір Ліпскі ў кнізе «Мы: Аповесць пра нашы прозвішчы», «прозвішчы – гэта гістарычны, культурны ген пэўнага чалавечага роду. Гэта спадчына наша, мова, духоўны скарб» [6, с. 20].

Мэтай дадзенай працы з'яўляецца выяўдзёне навуковых гіпотэз гэтымалогіі прозвішчаў *Лунянкоў, Архангельскі, Сарагавец, Наздрачоў, Беразоўскі*.

Са старажытных часоў для абазначэння чалавека давалі імя, у якое ўкладвалі магічны і духоўны сэнс. Аднак толькі іменем немагчыма даць шырокую ідэнтыфікацыю чалавека. Гэта сцвярджае В. Шур у манагарфіі «З гісторыі ўласных імёнаў», адна з прычын узнікнення прозвішчаў – недастатковая колькасць уласных імён, каб паказаць канкрэтнага чалавека [16, с. 27].

Пры вылучэнні гіпотэз пра ўзнікненне прозвішча, выкарыстоўваецца шмат тэрмінаў: *анамастыка* – галіна мовазнаўства, ад грэчаскага *onomastike* – майстэрства даваць імёны, якія вывучае функцыянальныя і моўныя асаблівасці ўласных імён [16, с.3]. Сучасная лінгвістычная навука вылучае ў аномастыцы *антрапаніміку*, якая даследуе менавіта імёны людзей, прозвішчы, імёны па бацьку, мянушкі, і *тапаніміку*, што вывучае геаграфічныя аб'екты. Таксама выкарыстоўваюцца тэрміны *матронімы* (імя, утворанае ад жаночага імя) і *патронімы* (імя, утворанае ад мужчынскага імя).

Прозвішча *Лунянкоў* магло ўтварыцца ад расійскага дваранскага роду Луніных. Адзін з іх паходзіць ад Лук'яна Данілавіча Луні, што выехаў з Польшчы ад Вялікага князя Івана Васільевіча ў 14 ст. [12, с. 23]. Як сцвярджае Л.С. Плавінская, у адных выпадках дваранскія прозвічы ўжываюцца ў форме роднай прыналежнасці (Пётр Іванаў сын Лысцова), у іншых – у склонавай форме, якая дапасоўваецца да склону асабістага імя і імя па бацьку (Пётр Іваноў сын Лысцоў). Ужыванне той, альбо іншай формы залежыла ад разнастайнасці помніка дзелавой пісьменнасці [13, с. 13].

Можна сцвярджаць таксама, што прозвішча *Лунянкоў* утварылася ад матроніма *Лукер'я* (*Глікер'я*) ці ад патроніма *Лук'ян* (гутарковая форма *Луня*). Вытворнае імя Луня магло стаць асновай для прозвішча [14, с. 126].

Ва ўтварэнні найменняў чалавека істотную ролю мог адыгрываць яго знешні выгляд альбо асаблівасці характару. *Лунь* – *мышалоў, драпежная птушка з сямейства ястрабіных з шаравата-белым апярэннем у дарослых самцоў* (рус.: *лунь –мышалоў, сокал, сава, голуб*; ст.-рус.: *лунь – драпежная птушка* [9, с. 54]. Таксама намі выяўлена значэнне *лунь – маўклівы, скаваны ў рухах чалавек, марудлівы, пасіўны, стары чалавек*. Напрыклад, выраз: *сівы, як лунь* [9, с. 55]. Гэта можа гаварыць пра тое, што чалавек рана пасівеў, ці меў белыя валасы і бледны твар. Сустрэкаецца семантыка гэтага слова такая, як *няшчасце, бедства*. Вядома сцвярджанне, што чалавек ад вялікіх бед можа рана пасівецць [9, с. 52].

Варта разгледзець гіпотэзу паходжання прозвішча *Лунянкоў* ад тапоніма. Звернем увагу на назвы населеных пунктаў, такіх як *Лунінец*, першае упамінанне ў 1471 г. Паселішча знаходзіцца непадалёку ад вёскі *Лунін, Вялікі Лунін*. [5, с. 230]. *Корань -луні-* абазначае *багністая мясціна*, таксама рус. *лунь – багна, балота* [9, с. 53].

Самая першая і відавочная гіпотэза ўтварэння прозвішча *Архангельскі* – ад тапоніма *Архангельск*. Вядомы таксама намінацыі паводле ранейшага жыхарства, напрыклад, *амурцы, амурац, амурка* – перасяленцы з Амурскай вобласці. Адпаведна, прозвішча *Архангельскі* магло ўтварыцца ад назвы горада [1, с. 51]. Прозвішчы, якія заканчваюцца на *-скі/-цкі, -скай/-цкай* характарызуюць прозвішчы дадзенага тыпу, якія па ступені распаўсюджанасці сярод прозвішчаў дваранства займаюць другое месца пасля прозвішч на *-оў (-ёў), -ін*. Распаўсюджаны пункт гледжання, згодна з якім падобныя прозвішчы дваране атрымлівалі па сваіх радавых маёнтках [13, с.13].

Прозвішча Архангельскі магло належаць прадстаўніку духавенства. Архангел (царк.) – галоўны, вышэйшы па ступені анёл [4, с. 20]. У 18 ст. прозвішчы царкоўных службаў альбо іх сыноў утвараліся ад назваў храмаў, царкоўных свят ці імён святых. Напрыклад, прыход альбо царква Архангела Міхаіла [7, с. 13]. Гэтыя дзве гіпотэзы маглi не выключаць адна адну. Чалавек мог быць з Архангельска і ўваходзіць у склад духавенства.

Прозвішча *Сарагавец* указвае на тое, што ў ім зафіксавана сацыяльнае становішча: чалавек, звязаны з выплатай подацяў ці жыхар паселішча вызначанага тыпу. Адзначым, што *сорок* – адзінка вымярэння дарагіх звярыных скур, а таксама іншых прадметаў ці прадуктаў, якімі плацілі подаці. Таксама слова *сорок* можа называць групу з сарака сялянскіх гаспадарак [3, с. 40].

Прозвішчы на -овец, -ец указваюць на паходжанне з заходніх вобласцяў Беларусі [8, с. 19]. Пры сумяшчэнні канчатку -овец і кораня прозвішча з часам гук *к* трансфармаваўся ў гук *г*.

Дапущальная версія, згодна з якой прозвішча Сарагавец утворана ад мянушкі, якая зафіксавала характэрную рысу чалавека. Сарога – *буркатлівы, недаступны чалавек* [15, с. 721].

Можна меркаваць таксама, што гэта прозвішча ўтварылася ад тапоніма *Сорагі*. Сорагі – вёска, у Слуцкім раёне. Вядома з 1795г. [2, с.722]. Такім чынам, уладальнік гэтага прозвішча мог быць выхадцам з вёскі Сарагі Слуцкага раёна.

Прозвішча Наздрачоў, паводле навуковых дадзеных, пайшло ад часткі цела – *нос/наздра*. Па прычыне рознага значэння форм гэтага слова ў асобных славянскіх мовах, яны ўзніклі як другасныя. Слоўнік М. Фасмера паведамляе, што рэканструкцыя прасл. *nozdra* спалучае словы *нос* і *драць* [10, с. 40].

Назва часткі цела чалавека, якая некалі магла выступаць у якасці прозвішча-роданачальніка цэлай серыі прозвішчаў з аднолькавым каранем [16, с. 29]. Семантыка прозвішчаў, утвораных ад слоў, характарызуючых знешні выгляд і фізічныя асаблівасці чалавека, своеасаблівая і шырокая па ўсёй амплітудзе: у ёй часам могуць сумяшчацца прыкметы, якія ўказваюць на знешні выгляд і характар чалавека [11, с. 18]. Прозвішча Наздрачоў (*ноздра* і *драць*), можа ўказваць на дэфект знешнасці першага ўладальніка прозвішча.

Прозвішча *Беразоўскі* паходзіць ад асаблівасцей ландшафту, дзе размешчана цэлае пасяленне ці асобная сядзіба. Як узгадвалася вышэй, заканчэнне прозвішча на -скі ў асноўным, мелі дваране / шляхта. Магчыма, уладальнік прозвішча валодаў месцам, назва якога была звязана са словам бяроза, ці з мясцовасцю, дзе яны ў асноўным раслі [1, с. 78].

Такім чынам, асноўная частка гіпотэз узнікнення прозвішч *Лунянкоў, Архангельскі, Сарагавец, Наздрачоў, Беразоўскі* указвае на паходжанне ад тапонімаў. Па сацыяльным статусе гэта святары, шляхта, магчыма, прадстаўнікі заможнага сялянства.

---

1. Бірыла, М.В. Беларуская анамастыка / Акадэмія навук Беларусі, інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа, Рэспубліканская тапанамічная камісія / рэд. Бірыла М.В., В.П. Лемцюгова – Мн. : Навука і тэхніка, 1992. – 171с.

2. Гарады і вёскі беларусі, Мінская вобласць / Кніга 4 НАН Беларусі / ЦДБKMЛ. – Мн. : БелЭн, 2013 – 235 с.

3. Гістарычны слоўнік беларускай мовы / Нац акадэмія навук Беларусі / Інстытут мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы. – Мн. : Беларуская навука, 2012. – 281 с.

4. Даль, В.И. Толковый словарь русского языка / В.И. Даль – М.: Астрель : АСИТ, 2005. – 983с.
5. Лемцюгова, В.П. Тапонімы распавядаюць : навукова-папулярныя эцюды / В.П. Лемцюгова. – Мн. : Литература и Искусство, 2008. – 416 с.
6. Ліпскі, У.С. Мы : Аповесць пра нашы прозвішчы / У.С. Ліпскі. – Мн. : Беларусь, 2006. – 262 с.
7. Лысова, Т.В. Фамилии православного духовенства / Т.В. Лысова. – Тамбов : Наука, 2001. – 24 с.
8. Лякин, В.А. Фамилии калиновского края / В.А. Лякин. – Мозырь : Калор, 2008. – 117с.
9. Лучыц-Федарэц, І.І. Этымалагічны слоўнік беларускай мовы. Т. 6. Л – М / Э 93 Уклад. І.І. Лучыц – Федарэц; Рэд. В.У. Мартынуў. – Мн. : Навука і тэхніка, 1990. – 287 с.
10. Лучыц-Федарэц, І.І. Этымалагічны слоўнік беларускай мовы. Т. 7. М –Н / Э 89 Уклад. І.І. Лучыц-Федарэц, Г.А. Цыхун; Рэд. В.У. Мартынаў. – Мн. : Навука і тэхніка, 1991. – 315с.
11. Марченкова, Ю.Ю. Фамилии Раславльского края/ Марченкова Юлия Юрьевна – Смоленск, 2006. – 24 с.
12. Месяц, Г.А. Большая энциклопедия в 62 т. – Т. 28. / Г.А. Месяц. – М. : Terra, 2006 – 497 с.
13. Плавинская, Л.С. Фамилии Рязанского дворянства XVI – XVIII вв. и их отражение в местной топонимии / Л.С. Плавинская. – Смоленск : Наука, 2013 – 22 с.
14. Усціновіч, А.К. Слоўнік асабовых уласных імён / А.К. Усціновіч ; навук. рэд. А.А. Лукашанец. – Мн. : Літаратура и Мастацтва, 2011. – 240 с.
15. Фасмер, М. Этимологический словарь русского языка: В 4 т. Т. 2: Е-Муж / М. Фасмер; пер с нем. и доп. О.Н. Трубачева. – 4-е изд., стер. – М. : ООО Издательство Астрель : ООО Издательство АСТ, 2003. – 672 с.

16. Шур, В.В. 3 гісторыі ўласных імёнаў / пад рэд. П.У. Сцяцко. – Мн. : Выш. шк., 1993. – 156 с.

Бобрик В.А., студ. 101 гр.

Научный руководитель – Сапотько П.М.

«ЧЕРНАЯ РИТОРИКА» И СПОСОБЫ ЕЁ ПРЕОДОЛЕНИЯ В СОВРЕМЕННОЙ ДЕЛОВОЙ КОММУНИКАЦИИ

Функционирование современного социума обусловлено законами коммуникации: законом зеркального развития общения, законом прогрессирующего нетерпения слушателей и законом коммуникативного самосохранения. Их цель: стремление к компромиссу и взаимному уважению партнеров. Однако повседневная жизнь, в том числе профессиональная деятельность, демонстрирует нам прямо противоположное: здесь сторонам коммуникации вновь и вновь удается добиваться результата, изначально для других неприемлемого, подводить собеседников к принятию аргументов, мыслей и решений, чуждых другим или вызывающих недовольство, в качестве собственных и т.д. Инициатива в деловом разговоре может уплыть из рук, победу в разговоре одерживают софизмы (т.е. формально кажущиеся правильными, но по существу ложные умозаключения, основанные на преднамеренно неправильном подборе исходных положений), а цепочки объективных аргументов запутываются в клубок, размотать который не представляется возможным.

Все коммуникативные технические приемы, методы и инструменты сами по себе нейтральны; честными или нечестными они становятся лишь в процессе использования, превращаясь в белую или черную риторику.